

ФЕДОСЕНКО Н. А.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри права
(Національний аерокосмічний
університет імені М. С. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»)

УДК 347

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.5.7>

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЦИВІЛЬНІ ПРАВОВІДНОСИНИ

Цифрові технології значно впливають на цивільні правовідносини, вносячи і позитивні зміни, і такі, які вимагають сучасного цивільно-правового регулювання через використання цифрових технологічних платформ, нових категорій цифрових послуг та учасників цивільних правовідносин. У статті розглядається вплив цифрових технологій на процеси укладення угод, захист особистих даних, електронну комерцію та використання штучного інтелекту. Автор досліджує, як розвиток цифрових технологій, зокрема інтернету, штучного інтелекту, електронного документообігу та електронної комерції, впливає на спосіб укладення угод та взаємодії між сторонами в цивільних правовідносинах. Аналізуються виклики та можливості, пов'язані з цим впливом, включаючи захист прав споживачів, конфіденційність особистих даних, кібербезпеки та регулювання цифрового середовища.

Так, автор звертає увагу на питання кібербезпеки та нові види цивільних правовідносин, створювані цифровими інноваціями. У статті підкреслюється важливість адаптації законодавства та правових практик до нового цифрового середовища, яке формується в Україні. Досліджується важливий аспект сучасного суспільства - вплив інформаційних технологій на цивільні правовідносини. Автором аналізується, як швидкий розвиток технологій, зокрема інтернету, штучного інтелекту перетворює та модернізує засоби, якими сторони укладають угоди та взаємодіють у цивільних правовідносинах. У статті досліджуються виклики, які виникають у контексті захисту прав споживачів, конфіденційності особистих даних, кібербезпеки та ефективного регулювання цього нового цифрового середовища. Акцентується увага на позитивних аспектах, таких як зручність та доступність цифрових послуг. Доводиться аналітичний огляд та внесок у розуміння важливості адаптації правового середовища до вимог сучасного цифрового світу, сприяючи подальшому обговоренню та науковим дослідженням в цій галузі. Автором розглядаються сучасні підходи до регулювання цих питань та надають рекомендації щодо подальшого розвитку правового середовища в цій галузі.

Ключові слова: цифрові технології, електронна комерція, цивільні правовідносини, захист прав споживачів, електронний договір, штучний інтелект, електронні послуги, електронна поставка, інтернет-договір, інтернет торгівля.

Fedosenko N. A. The infusion of information technologies into civil law

Digital technologies significantly affect civil legal relations, introducing both positive changes and those that require modern civil law regulation through the use of digital technological platforms, new categories of digital services and participants in civil legal relations. The article examines the impact of digital technologies on

the processes of concluding agreements, the protection of personal data, e-commerce and the use of artificial intelligence. The author examines how the development of digital technologies, in particular the Internet, artificial intelligence, electronic document flow and electronic commerce, affects the way of concluding agreements and interaction between parties in civil legal relations. The challenges and opportunities associated with this impact are analyzed, including consumer protection, personal data privacy, cyber security and regulation of the digital environment.

Thus, the author draws attention to the issue of cyber security and new types of civil legal relations created by digital innovations. The article emphasizes the importance of adapting legislation and legal practices to the new digital environment that is being formed in Ukraine. An important aspect of modern society is studied - the impact of information technologies on civil legal relations. The author analyzes how the rapid development of technologies, in particular the Internet, artificial intelligence transforms and modernizes the means by which parties conclude agreements and interact in civil legal relations. The article explores the challenges that arise in the context of consumer protection, privacy, cybersecurity, and effective regulation of this new digital environment. Emphasis is placed on positive aspects such as the convenience and accessibility of digital services. An analytical review and contribution to the understanding of the importance of adapting the legal environment to the requirements of the modern digital world is provided, contributing to further discussion and scientific research in this field. The author examines modern approaches to the regulation of these issues and provides recommendations for the further development of the legal environment in this field.

Key words: *digital technologies, electronic commerce, civil legal relations, protection of consumer rights, electronic contract, artificial intelligence, electronic services, electronic delivery, Internet contract, Internet trade.*

Вступ. Цифрові технології перетворили сучасний світ, включаючи цивільні правовідносини, у всіх сферах життя. Ці технології, такі як Інтернет, електронна комунікація, електронний документообіг і багато інших, значно змінили те, як ми укладаємо угоди, здійснюємо оплати, зберігаємо і обмінюємо даними, та вирішуємо спори. Цифрові технології безперервно трансформують нашу сучасну дійсність, включаючи цивільні правовідносини. Запровадження нових інформаційних та комунікаційних технологій, штучного інтелекту розширює можливості, але також створює нові виклики для сторін угод і правників. У цій статті розглянемо, як цифрові технології впливають на цивільні правовідносини.

Постановка завдання. Метою статті є свідоме розкриття важливості і актуальності впливу цифрових технологій на цивільні правовідносини в сучасному світі. Стаття спрямована на виявлення зв'язків між практичними аспектами використання цифрових технологій і науковими дослідженнями в цій області та стимулювання обговорення законодавчих змін та розробки нових підходів до регулювання цифрових правовідносин.

Практичні виклики і проблеми, що виникають в цифровому середовищі, спонукають науковців до подальших досліджень і розробки нових концепцій. Практичні проблеми щодо захисту особистих даних у цифровому середовищі, зокрема порушення кібербезпеки та витоки даних, створюють наукові підґрунтя для розробки ефективних моделей та стандартів захисту особистих даних. Розвиток цифрових технологій викликає появу нових видів цивільних правовідносин, таких як власність та управління віртуальними активами. Це стимулює науковців до розробки нових концепцій і підходів у галузі цивільного права. Отже, зв'язок між практичними проблемами і науковими дослідженнями є важливою частиною розвитку правової науки і практики, оскільки наукові висновки можуть служити основою для удосконалення законодавства та розробки стратегій відповіді на виклики, що виникають у цифровому світі.

Проблемам наукового визначення поняття цифрових технологій у праві приділяли увагу науковці Берназюк О.О. [1], В.О. Коновал, С.І. Куденко, Н.Б. Новицька, В.П. Пархоменко, А.О. Серенок, Д.В. Спасібов, А.А. Асанова, Є.П. Бабалик, В.М. Грудницький, В.В. Єжунінов. Дослідженням питанням цифрових технологій в цивільному праві займалися науковці Н.Д. Гетманцева, Н.М. Процьків [2], правові аспекти використання цифрових технологій, цифровізації економіки були предметом розгляду в працях таких науковців, як: О.Вінник, М. Демкова, С. Дзюба, С. Коляденко, І. Клименко, М. Кузьміна, В. Ляшенко, В. Нестерович, А. Семенченко, В. Фіщук та ін. Дослідженням «цифровізації» присвячено праці таких вчених, як Д. Стігліца, Б. Ван Арка, Дж. Ліклайдера, серед сучасних дослідників можна виділити О. Вишневський, О. Гудзь. Тим не менше вважаємо, що дослідження, присвячені питанням використання цифрових технологій у правовій сфері, досі потребують ґрунтовного аналізу. Правова регламентація цифрових технологій в юридичній сфері простежується у таких документах, як Закон України «Про електронну комерцію» [3], Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» [4], Закон України «Про електронні довірчі послуги» [5], Закон України «Про адміністративні послуги» [6], Закон України «Про доступ до публічної інформації» [7], Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» [8], Закон України «Про електронні комунікації» [9]. Кабінетом міністрів України 17 січня 2018 р. було ухвалено розпорядження «Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки» [10], відповідно до якої цифрові технології – одночасно величезний ринок та індустрія, а також платформа ефективності і конкурентоспроможності всіх інших ринків та індустрій. Високотехнологічне виробництво та модернізація промисловості за допомогою інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій, масштаб і темп цифрових трансформацій повинні стати пріоритетом економічного розвитку.

Результати дослідження. Цифрові технології значно вплинули на цивільні правовідносини у багатьох аспектах. Однією з найбільших переваг цифрових технологій є можливість використовувати електронні документи та електронні підписи для оформлення угод. Це спрощує процес укладення угод та здійснення інших цивільних правовідносин, зменшуючи необхідність у паперових документах. Згідно частини 2 абзац 2 статті 639 Цивільного кодексу України, договір, укладений за допомогою інформаційно-комунікаційних систем за згодою обох сторін вважається укладеним в письмовій формі [11]. Якщо звернути увагу на положення частини 1 статті 181 Господарського кодексу України [12] очевидно, що договір укладається в порядку, встановленому Цивільним кодексом України, з урахуванням особливостей, передбачених Господарським кодексом України. Визначення поняття електронного договору наведено в пункті 5 частини 1 статті 3 Закону України «Про електронну комерцію» [3], електронний договір – це домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків і оформлена в електронній формі. Таким чином, договір, укладений в електронній формі, вважається таким, що укладений у письмовому вигляді.

Сферою застосування цифрових технологій у цивільних правовідносинах є також можливість використовувати електронні документи та електронні підписи для оформлення угод. Розвиток електронної комерції став ключовим аспектом цифрових технологій. Інтернет-магазини, електронні платіжні системи та онлайн-платежі дозволяють людям укладати угоди та здійснювати покупки онлайн. Це вимагає нових правових норм для захисту споживачів та регулювання відносин між сторонами. Отже, цифрові технології сприяють розвитку електронної комерції, яка стала важливим аспектом цивільних правовідносин. Електронні майданчики та онлайн-платежі дозволяють сторонам угод здійснювати торгівлю та здійснювати оплати через Інтернет. Однак, разом із цими перевагами, існують певні ризики для споживачів, пов'язані з можливим порушенням їхніх прав внаслідок дій недобросовісних суб'єктів господарювання на ринку електронної торгівлі. Ці суб'єкти можуть здійснювати продаж продукції неналежної якості, не надаючи розрахункових документів та порушуючи інші законодавчі норми у відносинах із покупцями.

Так, організаційно-правові засади діяльності у сфері електронної комерції в Україні визначає Закон України «Про електронну комерцію», який саме і встановлює порядок вчинення

електронних правочинів із застосуванням інформаційно-телекомунікаційних систем та визначає права і обов'язки учасників відносин у сфері електронної комерції. Права споживачів, які є учасниками таких відносин регулюються цим Законом, статтями 12, 13 Закону України «Про захист прав споживачів» [13], Правилами продажу товарів на замовлення та поза торговельними або офісними приміщеннями [14]. Один із ключових принципів, який закріплений в Законі України «Про електронну комерцію», полягає у забезпеченні належної якості товарів, робіт та послуг, що продаються у сфері електронної комерції. Це означає, що відповідно законодавство про захист прав споживачів повністю розповсюджується на відносини між «інтернет-продавцем» і «інтернет-споживачем». У цьому контексті, сфера електронних угод розглядається як еквівалент угод, які укладаються поза торговельними або офісними приміщеннями та угод, які укладаються на відстані.

Також, в контексті впливу цифрових технологій на цивільні правовідносини зазначимо, що цифрові технології дозволяють надавати послуги та доставку (поставку) товарів через інтернет. Це впливає на споживачів та постачальників, і вимагає нових підходів до регулювання цивільних правовідносин у цій сфері. Виходячи з положень п. 8 ст. 1 Закон України «Про захист прав споживачів» [13] придбання товарів через інтернет – це договір, укладений на відстані продавцем (виконавцем) із споживачем за допомогою засобів дистанційного зв'язку, до яких належать телекомунікаційні мережі, поштовий зв'язок, телебачення та інформаційні мережі, зокрема інтернет. Але на сьогодні існують проблеми у сфері придбання товарів через інтернет такі як: автентичність та безпека ідентифікації сторін договірних правовідносин (як забезпечити достовірність ідентифікації обох сторін у цифровому середовищі, щоб переконатися, що вони представляють справжніх учасників договору); належний захист персональних даних, які передаються через інтернет, тобто інформація, яка передається під час укладання інтернет-договору, має бути належним чином захищена від несанкціонованого доступу та витоків даних; належне забезпечення та виконання прав споживачів, та забезпечення доступної інформації для споживачів у віртуальному середовищі; питання вирішення спорів та конфліктів під час виконання договорів тощо. Однак, наряду вищезазначеним існують переваги договорів, які укладаються за допомогою дистанційного зв'язку. Це, перш за все, зручність, широкий вибір асортименту товарів та послуг, економія часу та коштів, можливість порівнювати ціни, характеристики і умови різних продавців, замовлення доставки, інтернет-платежі дозволяють здійснювати оплату онлайн без необхідності використовувати готівку тощо. Тому на сьогодні є потреба у наукових дослідженнях, які спрямовані на розвиток і вдосконалення законодавства для забезпечення правової безпеки та захисту споживачів, які укладають угоди в цифровому середовищі. Це включає в себе, зокрема, аналіз правових механізмів для врегулювання суперечок і спорів.

Використання штучного інтелекту в цивільних правовідносинах стає все більш актуальним і відкриває нові горизонти та виклики для правового регулювання. Так, штучний інтелект може використовуватися для автоматизації процесів укладання та виконання угод, що дозволяє підвищити ефективність та знизити витрати управління цивільними правовідносинами, надавати підтримку споживачам та користувачам в онлайн-режимі, відповідаючи на їхні запитання та надаючи консультації, аналізувати та обробляти великі обсяги документів та контрактів, виявляючи ключові аспекти та ризики для сторін, розробляти етичні та правові стандарти для забезпечення відповідності дій законодавству та забезпечення захисту прав і даних споживачів.

Висновки. Вплив цифрових технологій на цивільні правовідносини є надзвичайно значущим та актуальним явищем у сучасному правовому світі. Цифрові технології дозволяють створювати нові види цивільних правовідносин та впливають на традиційні відносини між сторонами договірних правовідносин. Очевидно, що цифрові технології прискорюють та спрощують процеси, але вимагають адаптації законодавства та правової практики. Важливе завдання полягає у забезпеченні належного захисту прав споживачів, які користуються цифровими послугами та купують товари онлайн. Збереження конфіденційності та безпеки особистих даних стає все важливішим. Зростаюча загроза кібератак вимагає розробки та впровадження ефективних засобів захисту в цивільних правовідносинах. Для покращення

регулювання, науковці повинні проводити оцінку впливу і викликів цифрового середовища на договори, укладені за допомогою дистанційного зв'язку та цифрових технологій.

Однак, з огляду на глобальний характер електронних торгівельних угод, наукові дослідження мають вивчати міжнародні аспекти регулювання, в тому числі аналіз міжнародних конвенцій та стандартів. Для забезпечення безпеки та конфіденційності угод, потрібні дослідження в галузі кібербезпеки та захисту особистих даних, зокрема виявлення та вирішення потенційних загроз та ризиків.

Список використаних джерел:

1. Берназюк О. О. Проблема наукового визначення поняття цифрових технологій у праві. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету : серія: Право.* 2017. Т. 2. Вип. 47. С. 83-86.

2. Гетьманцева Н.Д, Процьків Н.М. Нові контури цивільного права в епоху цифрових технологій. Цивільне право України: нові виклики і перспективи розвитку: *матеріали XVIII міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 98-й річниці з дня народж. д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. АН УРСР В. П. Маслова* (Харків, 28 лют. 2020 р.). Харків. Право. 2020. С.18-22.

3. Про електронну комерцію: Закон України від 03.09.2015 № 675-VIII (поточна редакція від 19.11.2022) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19> (дата звернення: 26.10.2023)

4. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 № 851-IV (поточна редакція від 01.08.2022) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text> (дата звернення: 22.10.2023)

5. Про електронні довірчі послуги: Закон України від 05.10.2017 № 2155-VIII (поточна редакція від 01.01.2023) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text> (дата звернення: 22.10.2023)

6. Про адміністративні послуги: Закон України від 06.09.2012 № 5203-VI (поточна редакції від 26.10.2023) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17#Text> (дата звернення: 26.10.2023)

7. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI (поточна редакція від 08.10.2023) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text> (дата звернення 26.10.2023)

8. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах: Закон України від 05.07.1994 № 80/94-ВР (поточна редакція від 01.07.2022) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-вр#Text> (дата звернення 26.10.2023)

9. Про електронні комунікації: Закону України від 16.12.2020 № 1089-IX (поточна редакція від 29.07.2023) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-20#Text> (дата звернення 26.10.2023)

10. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації : Розпорядження Кабінету міністрів України від 17.01.2018 № 67-р (поточна редакція від 17.09.2020). URL: (дата звернення: 22.10.2023).

11. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV (поточна редакція від 05.10.2023) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 26.10.2023).

12. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436-IV (поточна редакція від 08.10.2023) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення 26.10.2023)

13. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 № 1023-XII (поточна редакція від 19.11.2022) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text> (дата звернення 26.10.2023)

14. Правила продажу товарів на замовлення та поза торговельними або офісними приміщеннями: Наказ Мінекономіки від 19.04.2007 № 103 (поточна редакція від 02.10.2020) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1181-07#Text> (дата звернення 26.10.2023)

